

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ
ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО”**

КАФЕДРА ТЕОРІЇ, ПРАКТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

КУРСОВА РОБОТА

на тему: **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ІДИОМ З
КОМПОНЕНТОМ-ФІТОНІМОМ**

Студентки 4 курсу групи ЛА-381

Спеціальності 035 “Філологія”

Лукашенкої Юлії Андріївни

викл. каф. ТППАМ Гавриленко В.М

Кількість балів: _____ Оцінка _____

Члени комісії _____
(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Київ – 2022

ЗМІСТ:

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ФРАЗЕОЛОГІЗМИ	4
1.1 Становлення фразеології як лінгвістичної дисципліни	4
1.2 Типи та ознаки фразеологізмів	14
1.3 Модифікації структурного та семантичного складу фразеологізмів	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ЕЛЕМЕНТАМИ ФІТОНІМІВ	27
2.1 Класифікація англійських фразеологізмів-фітонімів за типологією Куніна А.В.	27
2.2 Аналіз ідіом про квіти або «квіткові» ідіоми	29
2.3 Порівняльний аналіз фразеологізмів англійської та української мов з компонентами фітонімів	31
РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	34
3.1 Специфіка адаптації фразеологізмів українською мовою	34
3.2 Перекладацькі процедури для адаптації фразеологізмів з елементом-фітонімом	35
3.3 Перекладознавчий і статистичний аналіз процесу адаптації фразеологізмів	38
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41

ВСТУП

Поява англійської мови датується 5 століттям н.е. За цей час, у ній накопичилася велика кількість виразів, які люди знайшли вдалими, влучними та красивими. Так і виник особливий шар мови – фразеологія, сукупність стійких виразів, що мають самостійне значення.

Актуальність роботи полягає в тому, що фразеологічні одиниці, що містять фітоніми (назви рослин), являють собою досить великий шар лексики і мають високу вживаність.

Мовне бачення світу та людського буття має безліч складових, одним із яких є фітоморфна лексика. У цій роботі представлено опис фітоморфної фразеології англійської та української мов.

Об'єктом лінгвокультурного аналізу у роботі є фразеологічний пласт англійської та української мов.

Предметом дослідження цієї роботи є фразеологічні одиниці з компонентами фітонімів.

У цій роботі використовувалися такі методи дослідження, як порівняльно-історичний та описовий методи, метод фразеологічної ідентифікації та прийом суцільної вибірки.

Мета роботи: провести лінгвокультурний аналіз фразеологізмів-фітонімів англійської та української мов.

Для досягнення цієї мети було поставлено такі завдання:

- дати визначення основним поняттям, які у роботі «фразеологія», «фразеологічна одиниця», «фразеологічна система»;
- визначити список фразеологічних одиниць, що включають компоненти фітонімів;
- зробити понятійну класифікацію фразеологічних одиниць, що включають компоненти фітонімів;

- дати лінгвокультурний аналіз фразеологізмів української та англійської мов, що містять фітоніми.

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ФРАЗЕОЛОГІЗМИ

Оскільки фразеологія, як мовне явище, є системою співвідносних і взаємопов'язаних зі словами і один з одним одиниць, оскільки фразеологізми повинні вивчатися з різних сторін. Ця дисципліна допомагає опанувати літературними нормами слововживання, саме використання фразеологічних оборотів, оскільки помилки у мові знижують її виразність і дієвість.

1.1 Становлення фразеології як лінгвістичної дисципліни

Фразеологія як самостійна лінгвістична дисципліна виникла у 40-х рр. ХХ ст. Підвалини теорії фразеології було закладено у працях О.О. Потебні, І.І. Срезневського, О.О. Шахматова та П.Ф. Фортунатова. У західноєвропейському та американському мовознавстві фразеологія не виділяється у особливий розділ лінгвістики.

Питання вивчення стійких поєднань слів у спеціальному розділі мовознавства – фразеології було у навчально-методичній літературі ще 20-40 рр. ХХ ст. у роботах Є.Д. Поліванова, С.І. Абакумова. Вивчення фразеології стимулювалося лексикографічною практикою, з одного боку, а з іншого – роботами В. В. Виноградова, в яких були поставлені питання про основні поняття фразеології, її обсяг та завдання. У 50-х роках увага приділялася питанням подібності та відмінностей фразеологізмів зі словом та поєднанням слів; проблематика фразеології вичерпувалась здебільшого з'ясуванням

критеріїв фразеологічності та уточненням основ класифікації фразеологізмів. З кінця 50-х років намітилася тенденція системного підходу до проблем фразеології, розробляються питання, пов'язані з описом фразеологізмів як структурних одиниць мови на роботах А. І. Смирницького, О. С. Ахманової [12, с. 102].

60-70 роки у розвитку фразеології характеризуються інтенсивною розробкою власне фразеологічних методів дослідження об'єктів фразеології, заснованих на ідеях системно-рівневого аналізу фактів мови, вивченням системної організації фразеологічного складу займалися І. І. Чернишова та Н. М. Шанський. Особлива увага приділялася семантиці фразеологізмів та її номінативному аспекту в роботах В.М. Телії, фразоутворення в його динаміці на роботах С.Г. Гавріна [11, с. 201].

Як самостійна лінгвістична дисципліна, фразеологія виникла порівняно недавно. Предмет та завдання, обсяг та методи вивчення фразеології ще недостатньо чітко визначені, і тому не отримали повного висвітлення. Менш за інших розроблено питання про основні особливості фразеологізмів порівняно з вільними словосполученнями, про класифікацію фразеологічних одиниць та співвідношення їх з частинами мови і т.д. склад цих одиниць у мові. Одні дослідники (Л.П. Сміт, В.П. Жуков, В.М. Телія, Н.М. Шанський та ін.) включають до складу фразеології стійкі поєднання, інші (Н.Н. Амосова, А.М. Бабкін, А. І. Смирницький та ін) – лише певні групи. Так, деякі лінгвісти (у тому числі й академік В.В. Виноградов) не включають до розряду фразеологізмів прислів'я, приказки та крилаті слова, вважаючи, що вони за своєю семантикою та синтаксичною структурою відрізняються від фразеологічних одиниць. В.В. Виноградов стверджував: «Прислів'я та приказки мають структуру речення та не є семантичними еквівалентами слів» [13, с. 11].

У завдання фразеології як лінгвістичної дисципліни входить всебічне вивчення фразеологічного фонду тієї чи іншої мови. Важливими аспектами дослідження цієї науки є: стійкість фразеологічних одиниць, системність

фразеології та семантична структура фразеологічних одиниць, їх походження та основні функції. Особливо складною галуззю фразеології є переклад фразеологічних одиниць, що потребує чималого досвіду у сфері вивчення цієї дисципліни.

Фразеологія – розділ мовознавства, що вивчає стійкі поєднання у мові. Фразеологією називається також сукупність стійких поєднань у мові загалом, у мові того чи іншого письменника, у мові окремого художнього твору тощо.

Фразеологія розробляє принципи виділення фразеологічних одиниць, методи вивчення, класифікації та фразеографії – описи в словниках [17, с. 21].

Фразеологія користується різними методами дослідження, наприклад, компонентним аналізом значення. На основі існуючих у мовознавстві методів дослідження розробляються «власне фразеологічні прийоми аналізу та опису»:

1. спосіб ідентифікації – встановлення тотожностей слів і синтаксичних конструкцій, які утворюють фразеологізми, зі своїми вільними аналогами;

2. метод аплікації, що є різновидом методу ідентифікації, метод обмежений у виборі змінних, що встановлює відмінні структурно-семантичні організації фразеологізму від поєднань, що утворюються відповідно до регулярних закономірностей вибору та комбінації тощо. Фразеологія пропонує різні типи класифікацій фразеологічного складу мови в залежності від властивостей фразеологізмів та методів їх дослідження [7, с. 145].

Також не ставиться англійськими та американськими вченими питання про фразеологію як про лінгвістичну науку. Цим і пояснюється відсутність у англійській назви для даної дисципліни [16, с. 512].

Фразеологія як розділ лінгвістики, що вивчає стійкі поєднання двох або декількох слів, є однією з тих дисциплін, становленню та розвитку якої знадобилося багато часу.

В.Н.Телія пише, що історія фразеології як лінгвістичної дисципліни у вітчизняному мовознавстві перегукується з праць М.В.Ломоносова, оскільки він відчував близькість «фразесів», «ідіоматизмів» і «мов» до слова [1, с. 15].

Незважаючи на те, що ще немає всебічного дослідження фразеології, ті чи інші питання зачіпають усі теоретики. Так, Я.І.Рецкер присвячує їм велику главу у своїй книзі, зазначаючи, що перекладач повинен вміти самостійно розбиратися в основних питаннях теорії фразеології, розглядати їх значення та передавати їх експресивно-стилістичні функції у перекладі [5, с. 142].

Вперше термін «phraseologie» (від грец. phrasis, рід.п. phraseos – вираз і logos – слово, вчення) був використаний Шарлем Баллі. Він розглядав фразеологію як складову частину стилістики, але не як окрему дисципліну [4, с. 120].

Лінгвістичний енциклопедичний словник дає таке трактування фразеології:

- розділ мовознавства, який вивчає фразеологічний склад мови у його сучасному стані та історичному розвитку;

- сукупність фразеологізмів даної мови [10, с. 78].

Фразеологія вивчає також особливості знакової функції фразеологізмів, їх значення, структурно-семантичну специфіку, що виявляються в основних ознаках фразеологічності, досліджує природу лексичних компонентів фразеологізмів, їх синтаксичну та морфологічну будову, характер синтаксичних зв'язків з іншими одиницями мови та форми реалізації, модифікації, можливі для вільних аналогів фразеологізмів [10, с. 79].

Термін «фразеологія» – термін багатозначний. За даними словника лінгвістичних термінів О.С.Ахманової [9] це поняття має такі значення:

- розділ мовознавства, що вивчає лексико-семантичну структуру мовних слів;

- склад фразеологічних одиниць цієї мови;

- сукупність, вид, тип, різновид фразеологічних одиниць.

А.В.Кумачова пропонує такі характеристики терміна «фразеологія»:

1. сукупність фразеологічних зворотів мови та виразів, властивих даній мові, тобто таких поєднань двох або декількох слів, які набули стійкого

характеру і є семантично нерозкладною одиницею, у ряді випадків еквівалентною слову, наприклад:

абияк = недбало

скріпивши серце = неохоче

перемивати кісточки = засуджувати

Приклади фразеологічних зворотів англійської:

to make a clean breast of = to confess - зізнатися

to fall foul = to quarrel; to attack (with) - посваритися, нападати

to snake a leg = to hurry - поспішати

to draw a longbow = to exaggerate – перебільшувати [21, с. 14]

2. Розділ лінгвістики, що вивчає фразеологічні звороти.

Існують різні методи систематизації фразеологічних одиниць. Найбільш поширеною є класифікація академіка В.В. Виноградова. Відповідно до неї, всі фразеологізми з погляду семантичної злитості компонентів можна розділити на три категорії: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні поєднання.

Фразеологічні зрощення – це семантично неподільні звороти, «значення яких незалежне від свого лексичного складу, від значень їх компонентів» (Виноградов).

До зрощень відносяться: *бити байдики, валяти дурня, поминай як звали та ін.*

Серед фразеологічних зрощень найбільш чітко виділяються звороти, що легко протиставляються вільним словосполученням рівного складу (*собаку з'їв, підкласти свиню*). Наприклад, фразеологізм *перемивати кісточки* виник із вільного словосполучення *перемивати кісточки* – «мити останки померлого, щоб знову їх закопати в землю, як того вимагав найдавніший звичай». Фразеологічні зрощення характеризуються абсолютною невивідністю цілого значення зі значень складових компонентів. Зрощення допускають стиснення, скорочення компонентного складу без шкоди для сенсу: *ні зуб ногою штовхнути – ні зуб ногою – ні зуб.*

Фразеологічні єдності – фразеологізми, загальне значення яких випливає із значень складових частин. Більшість фразеологізмів цього розряду утворилися в результаті метафоричного переосмислення вільних словосполучень: *звалювати на плечі, бачити наскрізь, вити гніздо, біла ворона*.

Між зрощенням та єдністю багато спільного, але є й суттєві розбіжності. «Фразеологічні єдності, – зазначав В.В. Виноградов – є потенційними еквівалентами слів». Між зрощенням та єдністю спостерігається тісна взаємодія: єдності поступово перероджуються у зрощення.

Зрощення, на відміну єдностей, містять різні архаїчні елементи. Так, зрощення *бити байдки* може бути витлумачено словосполученням «*займатися неробством*».

До фразеологічних єдностей академік В.В. Виноградов зараховує прислів'я, приказки та прислів'я-приказкові вирази типу: *не до жиру, бути живим; немає лиха без добра; на смак, колір майстра немає*.

Фразеологічні поєднання – словосполучення, що складаються з двох знаменних слів, з яких одне має самостійне, а інше – пов'язане значення: *звертати увагу* («увага» завжди матиме одне й те саме значення, а «звертати» змінюватиме сенс залежно від словосполучення, в якому воно вживається: «звертати увагу – звертати в іншу віру»), *надавати допомогу, впадати у потребу* та ін.

Фразеологічні поєднання відрізняються від зрощень та єдностей.

Фразеологічні поєднання мають принципово двочленну структуру (*азбучна істина, підбадьоритися* і т.д.). Зрощення та єдності часто мають складну побудову (*наступати на улюблену мозоль, схилити у всіх відмінках*).

Слова-компоненти у фразеологічних поєднаннях переважно передають абстрактне значення, тому в цілому фразеологічне поєднання набуває абстрактно-аналітичного змісту (*викликати гнів, давати пораду*).

Слова-компоненти легко передають, актуалізують свої значення. Наприклад, він справив гарне враження. Враження, яке він справив, було добрим. Компоненти зрощень та єдностей позбавлені цієї можливості.

Н.М.Шанський додав ще один тип фразеологізмів (пропонована ним типологія включає класифікацію В.В.Виноградова, а також доповнює її):

- фразеологічні висловлювання (стійкі у своєму складі та вживанні обороти, які не тільки є семантично членними, але й складаються цілком зі слів з вільним значенням: *«вовків боятися – у ліс не ходити», «не все те золото, що блищить»*) [10, с. 80].

Показовою щодо творчого використання класифікації в теорії та практиці перекладу можна вважати роботу Л. В. Федорова. Розібравши основні для того часу лінгвістичні схеми, він зупиняється на запропонованій В. В. Виноградовим та осмислює її з погляду перекладознавства. Наприклад, він зазначає відсутність чітких кордонів між окремими рубриками, *«різну міру мотивованості, прозорості внутрішньої форми та національної специфічності» єдностей, яка може вимагати від перекладача «приблизно такого ж підходу, як ідіоми»*. Та ж класифікація *«дуже зручна для теорії та практики перекладу»* і на думку Я. І. Рецкера, який, проте, бере з неї тільки єдності та зрощення, вважаючи, що стосовно цих двох груп ФЗ слід застосовувати різні прийоми перекладу: *«переклад фразеологічного єдності повинен, наскільки можна, бути образним», а переклад фразеологічного зрощення «здійснюється переважно прийомом цілісного перетворення»*. Такий підхід до класифікації прийомів перекладу ФЗ не можна вважати неправильним, тому що від ступеня злитості компонентів залежить певною мірою і можливість повноцінного перекладу, вибір найбільш вдалих прийомів. Проте, як було зазначено, провідні теоретики перекладу, спираючись на лінгвістичні схеми, насичують їх своїм змістом, роблять ряд модифікацій та застережень, вводять додатково розподіл на образні та потворні одиниці, на фразеологізми прислів'яного та непословичного типу тощо.

Можливості досягнення повноцінного словникового перекладу ФЗ залежать в основному від співвідношень між одиницями ВМ та МП:

1) ФЗ має у МП точну, яка залежить від контексту, повноцінну відповідність (сміслове значення+конотації);

2) ФЗ можна передати на МП тією чи іншою відповідністю, зазвичай із деякими відступами від повноцінного перекладу, перекладається варіантом (аналогом);

3) ФЗ немає у МП ні еквівалентів, ні аналогів, неперекладає в словниковому порядку.

Дещо спрощуючи схему, можна сказати, що ФЗ перекладають або фразеологізмом (перші два пункти) – фразеологічний переклад, або іншими засобами (за відсутністю фразеологічних еквівалентів та аналогів) – нефразеологічний переклад.

Це, певна річ, полярні положення. Між ними є безліч проміжних, середніх рішень, з якими пов'язаний подальший розвиток нашої схеми: прийоми перекладу в інших розрізах – залежно від деяких характерних ознак та видів ФЗ (подібна – потворна фразеологія, ФЗ прислів'я – непословичного типу), переклад з урахуванням стилю, колориту, мови, авторства окремих одиниць тощо. Ці додаткові аспекти повніше представляють проблему перекладу ФЗ, розширяють та полегшують вибір найбільш прийняттого прийому.

Проте класифікація за цими типами фразеологічних поєднань може бути визнана вичерпною, оскільки по-перше, спостерігається багато перехідних випадків; по-друге, підхід до визначення того чи іншого типу поєднань часто недостатньо мотивований і має суб'єктивний характер.

Однією з головних причин, що гальмують розвиток фразеології як лінгвістичної дисципліни, є заплутаність термінології [6, с. 142], яка не має собі рівних у жодному розділі мовознавства. Велика кількість термінів [2, с. 45] пояснюється недостатньою розробленістю основних понять фразеології, з яких багато є синонімами і більшість відрізняється багатозначністю, а деякі навіть не можуть називатися термінами, настільки вони не точні. Багато

фразеологів створюють нові терміни без необхідних підстав (наприклад: географічні фразеологізми, мовні фразеологізми). Є й успішні терміни, запропоновані різними дослідниками фразеології. Наприклад: фразеологічна одиниця (В.В.Виноградов), змінне словосполучення (Б.А.Ларін), одновершинні фразеологізми, окремо оформлені (А.І.Смирницький).

Щодо питання, коли зародилася фразеологія, існують різні думки. Згідно з однією із них, фразеологія як лінгвістична дисципліна пов'язується майже виключно з роботами В.В.Виноградова, опублікованими наприкінці сорокових. Інша з поширених думок відносить витoki фразеології до 30-40-х років нашого століття, при цьому предтечами називають Е.Д.Поливанова, Г.О.Вінокура, які уможливили виникнення фразеології саме в нашій країні [7, с. 120]. Причини теорії фразеології було закладено у працях О.О.Потебні, І.І.Срезневського, О.О.Шахматова, П.Ф.Фортунатова. На розвиток фразеології істотно вплинули ідеї Є.Д.Поліванова, С.І.Абакумова, Л.А.Булаховського, що поставили питання вивчення стійких поєднань слів у спеціальному розділі мовознавства – фразеології [10, с. 81].

Є.Д.Поліванов стверджував, що лексика вивчає індивідуальні лексичні значення слів, морфологія – формальні значення слів, синтаксис – формальні значення словосполучень. І ось виникає потреба в особливому відділі, який був би порівнянний з синтаксисом, але в той же час мав на увазі не загальні типи, а індивідуальні значення даних словосполучень, подібно до того, як лексика має справу і індивідуальними лексичними значеннями окремих слів [3, с. 452].

У працях В.В. Виноградова були сформульовані основні поняття фразеології, поставлено питання про її обсяг та завдання. У 50-ті роки увага приділялася вивченню подібності та відмінності фразеологізму та слова, а також поєднання слів. Проблематика фразеології вичерпувалася здебільшого з'ясуванням критеріїв фразеологічності та уточненням основ класифікації фразеологізмів. З кінця 1950-х років намічається тенденція системного підходу до проблем фразеології, розробляються питання, пов'язані з описом

структурно-семантичної організації фразеологічних одиниць (О.Смирницький, О.С.Ахманова). Так, 60-70-ті роки характеризуються інтенсивною розробкою власне фразеологічних методів дослідження об'єктів фразеології, заснованих на ідеях системно-рівневого аналізу фактів мови та на прийомах дистрибутивного аналізу (В.Л.Архангельський, В.П.Жуков, М.М.Амосова, О.В.Кунін, Т.М.Тагієв). Детально вивчається системна впорядкованість фразеологічного складу (І.І.Чернишева, М.М.Шанський) та його історичний розвиток (Р.Н.Попов, О.І.Федоров). Особлива увага приділяється порівняльно-типологічному вивченню фразеологічного складу (Ю.Ю.Аваліані, А.Д.Райхштейн), розробці нових методів дослідження, пов'язаних з визначенням фразеології як науки про поєднання лексем (М.М.Копиленко, З.Д.Попов), дослідженням процесів фразоутворення у тому функціональному аспекті (С.Г.Гаврин, Ю.А.Гвоздарев) чи номінативному плані (В.Г.Галик, В.Н.Телия) [10, с. 81].

Як зазначає О.П.Жуков, характерною рисою вітчизняної фразеології як самостійної лінгвістичної дисципліни кінця 70-х – середини 80-х є тенденція до розмежування досліджень з ідіоматики та вивчення інших типів фразеологізмів, в основному – фразеологічно пов'язаних значень слів. Показником цієї тенденції залишається той факт, що термін «фразеологія» став вживатися тільки стосовно фразеологізмів-ідіом.

Центральним для фразеології стало прагнення відповісти на питання, у чому полягає специфіка значення ідіом на відміну значення слів, яка структура змісту цього значення. Іншими словами фразеологізми-ідіоми продовжували вивчатися «в самих собі і для себе», у відриві від їхньої здатності виконувати ті чи інші комунікативні настанови та ролі в ході організації висловлювання.

У цей період була виявлена вся палітра значень фразеологізмів-ідіом – їх об'єктивний зміст, а також вся гама оціночно-експресивних «відтінків», що задає тон і стилістичне забарвлення значенню [8, с. 45].

Найбільш ретельно експресивний потенціал фразеологізмів описаний у роботах О.І.Федорова, який пов'язував його з їхньою «конотативною

сутністю» і стверджував, що фразеологізми створюються не для назви будь-яких нових явищ, а для конкретизації та образно-емоційної оцінки предметів, явищ, якостей вже названих у мові [13, с.14].

Чимало уваги приділили вивченню синонімії фразеологізмів-ідіом такі лінгвісти, як А.Д.Райхштейн, Ю.П.Солодуб, В.М.Мокієнко.Також вони займалися зіставленням фразеологізмів різноструктурних мов на рівні ідентичності або подібності, що лежать в їх основі образів.

1.2 Типи та ознаки фразеологізмів

Як відомо, фразеологізми виникають із вільного поєднання слів, що вживається у переносному значенні. Поступово переносність забувається, стирається, і поєднання стає стійким.

В англійській мові існують такі типології фразеологізмів:

1. Типологія, заснована на граматичній схожості компонентного складу фразеологізмів.

а) поєднання прикметника з іменником:

Vicious circle - зачароване коло

The Indian summer - бабине літо

б) при перекладі українською мовою поєднання іменника в називному відмінку з іменником у родовому відмінку:

Point of view - думка

Apple of discord - яблуко розбрату

с) поєднання прийменникової форми іменника з прикметником:

Be on a good footing - бути на короткій нозі з будь-ким

д) поєднання дієслова з іменником (з приводом і без прийменника):

Come to one's senses - братися за розум

Cock one's nose - задирати ніс

е) поєднання дієслова з прислівником:

To see through somebody - бачити наскрізь

Fly high - бути дуже честолюбним

Get down to earth - спуститися з хмар на землю

f) поєднання причастя з іменником:

One's heart is bleeding – серце кров'ю обливається

2. Типологія, заснована на відповідності синтаксичних функцій фразеологізмів та частин мови, якими вони можуть бути заміщені.

a) іменні фразеологізми:

Swan-song - лебедина пісня

(у реченні вони виконують функції присудка, додатка; за характером зв'язків з іншими словами в поєднанні можуть управляти будь-яким членом і бути керованими);

b) дієслівні фразеологізми

Hold one's ground – триматися дуже твердо, не здавати своїх позицій

(у реченні виконують роль присудка; в поєднанні з іншими словами можуть узгоджуватися, керувати і бути керованими);

c) ад'єктивні фразеологізми

In blooming health – кров із молоком

(мають значення якісної характеристики і, подібно до прикметників, виступають у реченні у функції визначення або іменної частини присудка);

d) наречні чи адвербіальні фразеологізми:

Up one's sleeves – абияк

(подібно до прислівників, характеризують якість дії та виконують у реченні роль обставин);

e) вигуківі фразеологізми:

Good luck! - В добрий час!

(подібно до вигуків, такі фразеологізми виражають волевиявлення, почуття, виступаючи як окремі, нерозчленовані речення). [6, с. 112]

Також можна систематизувати фразеологізми й за іншими ознаками. Наприклад, з погляду звукової організації, всі фразеологізми поділяються на впорядковані за своєю фонікою і нейтральні.

У складі перших поєднуються фразеологізми з вираженою ритмічною організацією, з елементами, що римуються, зі звуковими повторами.

Можна виділити споконвічно британські фразеологізми (*Fleet Street* – вулиця Лондона, де раніше знаходилися редакції найпопулярніших газет) та фразеологізми, запозичені з інших мов (*Tete-a-tete* – з фр. віч-на-віч).

У особливу групу виділяють фразеологізми, запозичені з латинської.

Їхнім джерелом були християнські книги (Біблія), згодом перекладені англійською мовою.

Apple of discord – яблуко розбрату

Значна частина фразеологізмів - те, що прийшло в англійську мову з античної міфології.

Augean stables – Авгієві стайні

Деякі фразеологізми є кальками – буквальним перекладом з мови-джерела [18, с. 256].

Фразеологізм має ознаки:

- структурна розчленованість або окремо оформленість.

Усі фразеологізми мають розчленовану структуру і членуються на компоненти, які формально ставляться на слово, але у складі фразеологічного обороту не реалізують жодного зі своїх лексичних значень.

Без року тиждень.

- сталість компонентного складу

Кожен компонент фразеологізму зберігає орфографічну окремість – окремо оформленість. Для фразеологізму характерна сталість компонентів та стійкість лексичного складу.

Медовий місяць.

- стійкість граматичної структури. Особливий характер граматичної структури.

Кожен фразеологізм граматично оформлений, тобто. він входить в той чи інший граматичний розряд, співвідноситься з якоюсь частиною мови і тому має набір форм, виконує ту ж синтаксичну функцію, яку виконує ця частина мови. *Виходити сухим, вийду, вийшов*

- семантична еквівалентність слову

Фразеологізм – складніша одиниця мови, ніж слово і з погляду структури і з погляду семантики. Але для більшості фразеологізмів характерна функціональна близькість і еквівалентність до слова.

- відтворюваність

Семантична цілісність, сталість компонентів та структури визначають важливу особливість структури. У системі мови фразеологізми існують як готові одиниці, де вони створюються не у процесі промови, а витягуються з пам'яті у готовому вигляді.

До фразеологізмів іноді відносять так звані фразеологічні вирази – прислів'я, приказки та «крилаті слова». Вони теж відтворюються в мові «в готовому вигляді», мають постійний склад, але при цьому членуються на складові їх слова, кожне з яких має власне лексичне значення. Значення фразеологічних виразів складається із значень складових його слів, але зазвичай образно переосмислюється: *Любиш кататися, люби і саночки возити; Ну як не порадувати рідному чоловічку!*

Фразеологізми широко використовуються у літературі всіх стилів. І грамотний перекладач повинен не допускати неточностей у перекладі того чи іншого фразеологізму. Без знання фразеології неможливо оцінити яскравість і виразність мови, зрозуміти жарт, гру слів, інколи ж і сенс всього висловлювання.

1.3 Модифікації структурного та семантичного складу фразеологізмів

Перекладу фразеологізмів приділено чимало уваги в теоретичних роботах. Пов'язані з цим проблеми розглядаються по-різному, рекомендуються різні методи перекладу, зустрічаються думки, що не співпадають. І це можна пояснити: однозначного, стандартного рішення тут не може бути. Бувають моменти, коли за наявності рівноцінної фразеологічної відповідності доводиться шукати інші шляхи перекладу, оскільки цей еквівалент не годиться даного контексту. Навіть у межах однієї групи фразеологічних одиниць може знадобитися індивідуальне рішення.

Щоб говорити про прийоми перекладу фразеологічних одиниць, потрібно всю фразеологію даної мови розкласифікувати на групи, в межах яких спостерігався як переважаючий той чи інший прийом, так і той чи інший підхід до передачі фразеологічних одиниць перекладачем.

Такі відомі лінгвісти, як Ш.Баллі, В.В.Виноградов, Б.О.Ларін, М.М.Шанський, як вихідну точку беруть лінгвістичні класифікації, налаштовані в основному на критерії нерозкладності фразеологізму, на злитість його компонентів, залежно від якої та від ряду додаткових ознак – мотивування значення, метафоричності - визначається місце фразеологічної одиниці в одному з наступних розділів: фразеологічні зрощення (ідіоми), фразеологічні єдності (метафоричні одиниці), фразеологічні поєднання та фразеологічні вирази [6, с. 129].

Показовою щодо творчого використання таких класифікацій теоретично і на практиці перекладу вважається робота О.В.Федорова. Розібравши основні на той час лінгвістичні схеми, він зупиняється на запропонованій В.В. Виноградовим і осмислює її з погляду перекладознавства. Так, наприклад, він зазначає відсутність чітких кордонів між окремими рубриками, різний ступінь мотивованості, прозорості внутрішньої форми та національної специфічності єдностей, яка може вимагати від перекладача приблизно такого ж підходу, як ідіоми [8, с. 112].

Влахов і Флорін зазначають, що можливість досягнення повноцінного словникового перекладу фразеологічної одиниці залежить від співвідношень між одиницями ВМ – вихідна мова та МП – мова перекладу:

- Фразеологічна одиниця має у МП точну, яка залежить від контексту повноцінне відповідність (сміслове значення + конотації), тобто, фразеологізм ВМ, рівний фразеологізму МП, перекладається еквівалентом.

- Фразеологічну одиницю можна передати на МП тим чи іншим відповідністю, зазвичай із деякими відступами від повноцінного перекладу, тобто фразеологізм ВМ, приблизно рівний фразеологізму МП, перекладається варіантом (аналогом).

- Фразеологічна одиниця немає у МП ні еквівалентів, ні аналогів, неперекладне у словниковому порядку, тобто фразеологізм ВМ, нерівний фразеологізму МП, передається іншими, нефразеологічними засобами.

Спрощуючи схему, можна сказати, що фразеологічні одиниці переводять чи фразеологізмом – фразеологічний переклад, чи іншими засобами - нефразеологічний переклад [3, с. 425].

З перекладацької точки зору англійські фразеологічні одиниці поділяються на дві групи [4, с. 128]:

- фразеологічні одиниці, що мають еквіваленти у мові;
- безеквівалентні фразеологічні одиниці

Фразеологічні еквіваленти можуть бути двох типів:

I. Постійна рівнозначна відповідність, яка є єдиним можливим перекладом і не залежить від контексту. Цей вид перекладу названий Я.І.Рецкером «еквівалентним» у статті, в якій вперше було поставлено питання про закономірні відповідності при перекладі рідною мовою [10]. Оскільки будь-яка рівнозначна відповідність є еквівалентом, зазначений вид перекладу доцільно назвати моноеквівалентом. Ці відповіді можуть виникати як результат дослівного перекладу англійських фразеологічних одиниць, наприклад:

time is money - «час-гроші»,

to dance to somebody's tune - «танцювати під чиюсь дудку»,
apple of discord – «яблуко розбрату»,
the tree of the knowledge – «дерево пізнання»,
family tree - «родовід дерево».

II. З іншого боку, можлива наявність в українській мові двох і більше еквівалентів англійської фразеологічної одиниці, з яких для перекладу даного тексту вибирають найкращий чи будь-який у тому випадку, якщо вони обидва або всі рівноцінні. Такі еквіваленти називаються вибірковими [4, с. 124].

Наприклад: «рукою подати» – просторове значення – близько;
 тимчасове значення - близько (До початку спартакіади рукою подати);
 значення місця - зараз же (Зараз = близько за околицею починаються луки).

Крім цього поділу, ми за Куніним можемо класифікувати еквіваленти так:

I. Повні еквіваленти – це еквіваленти, що здебільшого є моноеквівалентами англійських фразеологізмів, що збігаються з ними за значенням, за лексичним складом, образністю стилістичної спрямованості та граматичною структурою. Це те, що А.Д.Райхштейн називає тотожністю, тобто повним збігом аспектної організації та сукупного значення [9, с. 4].

Число подібних відповідностей невелике, до цієї групи належать фразеологічні одиниці міжнародного характеру, засновані на міфологічних переказах, біблійних легендах та історичних фактах.

Наприклад: англ. *Adam's apple* – адамове яблуко
Achilles' heels - Ахіллесова п'ята
The apple of discord - яблуко розбрату
The salt of the earth - сіль землі

З фразеологізмів інших типів А.В.Кунін зазначає:

порівняння: *as like as (two) peas* - "схожі як дві краплі води";
 (as) *green as grass* - "зелений як трава";
 прислів'я: *extremes meet* – «крайності сходяться»;

a tree falls, so shall it lie – «куди дерево хилилося, туди й упало». [16, с.72]

II. Часткові еквіваленти – це такі, які мають лексичні, граматичні чи лексико-граматичні розбіжності за наявності однакового значення однієї й тієї ж стилістичної спрямованості. Тому частковий еквівалент за рівнем адекватності перекладу слід вважати рівноцінним повним еквівалентам.

Часткові еквіваленти поділяються на наступні групи:

а) частковий лексичний еквівалент.

О.В.Кунін, як і В.Н.Комісаров, поділяє їх на дві підгрупи:

- українські еквіваленти англійських фразеологізмів, що збігаються за значенням, стилістичною спрямованістю та близькі за образністю, але дещо розходяться за лексичним складом. Прикладом можуть бути такі звороти:

light as a feather - "легкий як пір'їнка";

put by for rainy day – «відкласти на чорний день»;

a dog in the manger – «собака на сїні».

like a tired butterfly – «як сонна муха»;

as flies to sugar - "як мухи на мед".

а також деякі прислів'я:

don't count your chicken before they are hatched - «курчат по осені вважають».

- українські еквіваленти англійських фразеологічних одиниць, що збігаються з ними за значенням, за стилістичною спрямованістю, але різні за образністю. Це явище В. Н. Комісаров називає аналогом. Прикладом можуть бути такі обороти:

to be born with a silver spoon in one's mouth - народитися в сорочці;

when pigs fly - «як рак на горі свисне», «після дощу в четвер»;

he that sleeps with dogs must rise up with fleas - «з ким поведешся, від того й наберешся»;

put the cat near the goldfish bowl - «пусти козла на город»;

all is fish that comes to his net - «доброму злодії все впору»;

the dog that fatches will carry - «той, хто розпускає плітки з вами, буде пліткувати про вас»

we don't kill a pig every day - «не всі коту масляна».

в) частковий граматичний еквівалент.

До цієї групи належать українські еквіваленти англійських фразеологізмів, що збігаються з ними за значенням, за стилістичним забарвленням і образністю, але відрізняються числом, в якому стоїть іменник, або порядком слів:

- розбіжність у числі - *fish in troubled waters*-«ловити рибу в каламутній воді»;

play in somebody's hands – «грати на руку»;

catch old birds with chaff – «провести старого горобця на м'якіні».

- розбіжність у порядку слів - *all is well that ends well* - «все добре, що добре закінчується»;

a hungry fox dreams about chicken - «голодному лисі всі кури сняться»;

strike while the iron is hot - «куй залізо, поки що гаряче».

III. Калькування чи дослівний переклад фразеологізмів за наявності повного чи часткового еквівалента.

Незважаючи на наявність повного або часткового еквівалента, стійкі поєднання слів іноді доводиться перекладати буквально. Такий переклад особливо важливий, коли образ, що полягає у фразеологізмі, небайдужий для розуміння тексту, а заміна його іншим чином не дає достатнього ефекту.

Наприклад: *the lion's share* – «лева частка»;

love me - love my dog - «любиш мене - люби і мою собачку» (тобто все, що зі мною пов'язано);

crawl along like a turtle - «повзти як черепаха».

С.Влахов і С.Флорин стверджують, що причиною для калькування є достатня мотивованість значення фразеологічної одиниці значеннями її компонентів, тобто калькування можливе лише тоді, коли дослівний переклад може довести до читача справжній зміст всього фразеологізму (а не значення

його частин). Це можливо, по-перше, щодо образних фразеологічних одиниць, головним чином фразеологічних єдностей, що зберегли досить свіжу метафоричність. В істинних ідіомах - фразеологічних зрощеннях - образна основа майже не сприймається, і кальки з них здаються безглуздими, наприклад:

Oil smb's palm - "дати хабар комусь або";

Up a tree - "у безвихідному положенні";

Be off one's onion – (жарг.) «з'їхати, здуріти».

По-друге, калькуванню піддаються ряд прислів'їв, які мають підтекст: *extremes meet*. По-третє, калькою можна передати деякі стійкі порівняння, але тільки переконавшись, що носій МП сприйме їх правильно: заяча душа, наприклад, буде зрозуміла для тих народів, у яких заєць – символ боягузтва; але в індійців цей звір символізує мудрість, так що в Індії переклад калькою буде незрозумілий читачеві. Англ. *bite the hand that feeds you* («кусати руку, яка тебе годує») викликає уявлення про невдячність; англійське прислів'я *fish and visitors smell in three days* можна також перекласти калькою: «риба та гості протухають через три дні», такий переклад, незважаючи на наявність підтексту («не можна зловживати гостинністю»), буде зрозумілий кожному. Інакше, ніж калькою, яка тут зближується з лексико-фразеологічним і вільним перекладом і не перекладеш характерних англійських прислів'їв типу правил гігієни: «з'їв – гуляти йди» [5, с. 149].

IV. Буквалізм. Калькування принципово відрізняється від буквалізму тим, що калькування – виправданий дослівний переклад, буквалізм ж - дослівний переклад, що спотворює сенс висловлювання, що перекладається. Наприклад: *my cabbage* - "дорогий, сонечко";

be off one's onion – (жарг.) «збожеволіти»;

small potatoes – «дрібниці; невелика сума грошей»;

say it with flowers! - "Висловлюйте свої почуття квітами".

Якщо перекласти дані фразеологічні одиниці дослівно, то вийде нісенітниця, оскільки буквалізм порушує мовну форму, тобто прагне лінійне механічне заміщення елементів вихідного тексту.

V. «Обертональний» переклад – це свого роду оказіональний еквівалент, що використовується для перекладу фразеологізму лише в даному контексті. І.Я.Рецкер називає це «контекстуальною» заміною. Слід враховувати, що оказіональність даного еквіваленту визначається виключно особливостями контексту, й у іншому контексті переклад може бути і «обертональним» і повним чи частковим еквівалентом.

As welcome as flowers in the may (досл. "такі бажані, як квіти в травні"), але цей переклад має бути замінений «обертональним» у наступному уривку: *Meeting with all my classmates seen each other for 10 years. (Я був дуже радий зустрічі зі своїми однокласниками, тому що ми не бачилися протягом 10 років).*

VI. Описовий переклад фразеологічної одиниці зводиться, сутнісно, до перекладу не самого фразеологізму, а тлумачення, як часто і буває з одиницями, які не мають еквівалентів в МП. Це можуть бути пояснення, порівняння, описи, тлумачення – всі засоби, що передають у максимально ясній та короткій формі зміст фразеологічної одиниці. Цей вид перекладу застосовується до прислів'їв та приказок. У різних випадках описового перекладу найповніше відбивається творчий підхід автора до пропонованого матеріалу. В даному випадку найбільш цікавим є переклад прислів'їв з української мови на англійську, де в деяких випадках використовуються компоненти англійського прислів'я або приказки, наприклад: *"наршива вівця все стадо псує" - the rotten apple injures it neighbours.*

Багато описових перекладів є римованими, наприклад:

"дурням закон не писаний" - fools are fools, they observe no rules;

"в гостях добре, а вдома краще" - East or West, home is best;

«Знає кішка, чиє м'ясо з'їла» - well knows the kitten, whose meat is eaten.

При перекладі фразеологізму як національно-забарвленої одиниці за В. М. Комісаровим виділяються три основних типи відповідностей образним фразеологічним одиницям оригіналу.

У першому типі відповідностей зберігається весь комплекс значень одиниці, що перекладається. І тут у МП є образний фразеологізм, який є фразеологічною одиницею оригіналу, як у прямому, так і в переносному значенні. Як правило, такі відповідності виявляються у міжнародних фразеологізмах, запозичених обома мовами з якоїсь третьої мови, стародавньої або сучасної. Наприклад: *the game is not worth the candles* "гра не варто свічок", *to play into somebody's hands* "грати комусь на руку". Використання такої відповідності найповніше відтворює іншомовний фразеологізм. У другому типі відповідностей однаковий переносний сенс передається в МП за допомогою іншого образу за збереження всіх інших компонентів фразеологізму семантики (частково-лексичний еквівалент за термінологією А.В.Куніна).

Наприклад: *every bean has its black* - "немає баба без цятки";

The flowers of speech – «барвисті фрази; квіти красномовства»;

to get up on the wrong side of the bed – «встати не з тієї ноги»;

as flies to sugar – «як мухи на мед».

Використання відповідностей даного типу забезпечує досить високий рівень еквівалентності за умови, що український фразеологізм не має яскраво вираженого емоційного забарвлення.

Третій тип відповідностей створюється шляхом калькування іншомовної образної одиниці. Наприклад:

sell the bear's skin before one has caught the bear – «ділити шкуру невбитого ведмедя»;

if you run after two hares you'll catch neither - «за двома зайцями поженешся - жодного не спіймаєш».

Відповідність цього типу застосовна лише в тому випадку, якщо образ у вихідній одиниці досить «прозорий», та її відтворення у перекладі дозволить

читачеві зрозуміти переносне значення. І тут, якщо у оригіналі вжито фразеологічне зрощення, де зв'язок між переносним і прямим значенням недостатньо ясний, то калькування образу призведе до руйнації сенсу фразеологічної одиниці. Тому іноді доводиться взагалі відмовитися від застосування фразеологічної відповідності і задовольнятися описом основного (переносного) сенсу поєднання, що перекладається. Наприклад:

Hand smb a lemon – «надуту, обдурити будь-кого»;

not (quite) the clean potato – «підозріла особа, непорядна; непристойні вчинки»;

start a hare - «відволікати розмовляючого від теми розмови».

Калькування образів широко використовується при передачі національно-етнічного компонента значення фразеологізму. Кальки, що сягають античності, біблії і взагалі будь-якого джерела європейського культурно-історичного ареалу. Наприклад:

Noah's ark – «Ноев ковчег»;

Adam's apple – «адамове яблуко».

Нерідко перекладач має можливість вибрати між типами фразеологічних відповідностей. Залежно від умов контексту може віддати перевагу існуючому в МП образі за допомогою втрати національно-етнічного компоненту.

Аналіз лінгвістичної літератури дозволяє зробити висновок:

- для кожної пари мов приватна теорія перекладу визначає систему фразеологічних одиниць у ВМ та їх відповідність до МП та формулює рекомендації перекладачеві про можливість та доцільність використання відповідностей кожного типу в умовах конкретного контексту.

Існує багато способів перекладу фразеологічних одиниць, однак ми повинні пам'ятати, що реальний процес перекладу фразеологічних одиниць не зводиться до підбору "еквівалентних мовних відповідностей", а є складним процесом, в якому, крім власної майстерності перекладача, грають роль і замовник перекладу, і набір культурних знань. потенційних реципієнтів, на які

орієнтується перекладач, і характер взаємовідносини контактуючих культур, та багато інших факторів, що впливають на якість та прийнятність перекладу.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ЕЛЕМЕНТАМИ ФІТОНІМІВ

Як було зазначено вище, в англійській мові є кілька типологій фразеологізмів. У цьому дослідженні я взяла для прикладу тридцять англійських фразеологізмів з компонентами фітонімів і зробила їх класифікацію за даними типологіями.

2.1 Класифікація англійських фразеологізмів-фітонімів за типологією Куніна О.В.

Є такі типології:

1. Типологія, заснована на граматичній схожості компонентного складу фразеологізмів.

- поєднання прикметника з іменником:

For sour apples (амер.застар.жарг.) - зовсім, зовсім

(as) welcome as (the) flowers in May – довгоочікуваний, бажаний

(as) green as grass – зелений, як трава; дуже недосвідчений, який не знає

життя

As like as (two) peas – схожий на дві краплі води

A hot potato (розг.) – неприємне питання

Not (quite) the clean potato (жарг.) – підозріла особа, непорядна;
непристойні вчинки

Small potatoes – дрібниці, дрібниці, щось варте уваги; невелика сума грошей, дрібниця; дрібнота, дрібні людишки

- При перекладі українською мовою поєднання іменника в називному відмінку з іменником у родовому відмінку:

Apple of discord – яблуко розбрату

The apple of Sodom – гарний, але гнилий плід; хто-небудь обіцяє задоволення, які приносять лише гірке розчарування

In the flower of life – у кольорі літ

The tree of life (книж.) – дерево життя

- Поєднання дієслова з іменником (з прийменником і без прийменника):
get beans (жарг.) – бути покараним, побитим
give somebody beans (жарг.) – задати спеку будь-кому; заподіяти біль
будь-кому, хворіти (про частину тіла)

Spill the beans (розм.) – проговоритися, розбалакати

Hand somebody a lemon (розм.) – надути, обдурити будь-кого

Be off one's onion (Спал.) - збожеволіти, збожеволіти

Hold one's potato (амер. розм.уст.) – запастися терпінням; не хвилюватись; не гарячкувати

Bring back the roses to her cheeks – повернути рум'янець її щокам

Pull up trees – багато чого досягти, бути на багато здатним

Shake the tree when the fruit is ripe (після) – «тряси дерево, коли плоди дозріли», тобто все роби під час

- поєднання дієслова з прислівником:

come up roses – скластися дуже вдало

- поєднання причастя з іменником:

gather life's roses – зривати квіти насолоди

2) Типологія, заснована на відповідності синтаксичних функцій фразеологізмів та частин мови, якими вони можуть бути заміщені.

- Іменні фразеологізми:

my cabbage – *дорогий, сонечко*

no flowers – *жодних співчувань*

(у реченні вони виконують функції підлягає, присудка, додатка; за характером зв'язків з іншими словами в поєднанні можуть управляти будь-яким членом і бути керованими);

- дієслівні фразеологізми:

hold one's potato – *запастися терпінням, не хвилюватися, не гарячкувати*

under the rose – *по секрету, тишком-нишком*

up a tree – *у безвихідному становищі*

(у реченні виконують роль присудка; в поєднанні з іншими словами можуть узгоджуватися, керувати і бути керованими);

- Нарічні або адвербіальні фразеологізми:

under the rose – *по секрету, тишком-нишком*

up a tree – *у безвихідному становищі*

(подібно до прислівників, характеризують якість дії та виконують у реченні роль обставин);

Судячи з проведеної типології, можна сказати, що існує безліч різноманітних фразеологізмів. Вони мають різні властивості і складаються з одного або декількох значень.

2.2 Аналіз ідіом про квіти або «квіткові» ідіоми

У цьому пункті буде наведено кілька прикладів ідіом про квіти чи інакше фразеологізмів зрощення. Ідіоми засновані на перенесенні значення, на метафорі, в якій зрозумілий її сенс. Їхньою характерною рисою є яскраве

стилістичне забарвлення, відхід від звичайного нейтрального стилю, наприклад,

a bed of roses (досл. "ліжко троянд")

Так говорять про щасливе і безтурботне життя, позбавлене будь-яких проблем.

Наприклад:

My childhood had been a real bed of flowers before I became a teenager and started to live my own life. (Моє дитинство було щасливим безтурботним періодом, доки я не став підлітком і почав жити своїм власним життям).

as welcome as flowers in the may (досл. "такі бажані, як квіти в травні")

Після затяжної зими настає довгоочікувана весна. У травні, коли стає зовсім тепло, природа підносить людям свій головний подарунок – різноманітність квітів, що розпускаються. Тому вираз «*as welcome as flowers in the may*» говорить про прихід чогось довгоочікуваного, що приносить радість.

Наприклад:

Meeting with all my classmates was as flowers in the May since we haven't seen each other for 10 years. (Я був дуже радий зустрічі зі своїми однокласниками, тому що ми не бачилися протягом 10 років).

to gild the lily (досл. "позолотити лілію")

Ні, це не іноземна мода на оформлення букетів та окремих квітів. Якщо хтось надумав *to gild the lily*, це означає, що він взявся за прикрасу того, що вже без того чудово. Наприклад:

shrinking violet (досл. "Фіалка, що зіщулюється")

Поки що вчені-ботаніки не вигадали таких кольорів, здатних різко змінювати свою форму. Так говорять про людей, яких дуже легко чимось збентежити.

Наприклад:

I become a real shrinking violet every time I see him. (Я моторошно починаю соромитися щоразу, коли його бачу.)

as fresh as a daisy (досл. «свіжий, як ромашка»)

Якщо після вихідних ви почуваетесь і виглядаєте по-справжньому відпочили, не дивуйтеся, якщо ваші знайомі англійці відмітять це, порівнявши вас із квіткою. В українській мові найбільш підходящий до цього буде вираз «свіжий як огірок».

Наприклад:

I feel as fresh as a daisy after the short afternoon nap. (Я відчуваю себе свіжим як огірок після короткого денного сну.)

Ідіоми, на відміну від фразем, – це одиниці постійного контексту, у яких вказівний мінімум і семантично реалізований елемент нормально становлять тотожність і обидва представлені загальним лексичним складом словосполучення. Ідіоми характеризуються цілісним значенням.

2.3 Порівняльний аналіз фразеологізмів англійської та української мов з компонентами фітонімів

Одним із джерел залучення людей, які вивчають іноземні мови, до зразків образної та виразної мови англійської та української є, як згадувалося раніше, фонд фразеологізмів. Світ фразеології української та англійської мов великий і різноманітний. У цьому дослідженні ми спробуємо встановити подібності словесно-понятійного апарату та відмінності англійської та української мов. Також постараємося розібратися, що, який фітонім виражає, як фітоніми відображають якості людини, умови життя чи явища природи.

Як відомо, деякі фразеологічні одиниці були запозичені з Біблії. Біблія є найважливішим літературним джерелом фразеологічних одиниць. Ця видатна книга збагатила фразеологізмами не лише англійську мову, а й багато інших мов світу. Протягом століть Біблія була найширше читаною та цитованою в Англії книгою, не лише окремі слова, а й цілі ідіоматичні вислови увійшли до англійської мови зі сторінок Біблії [18, с. 202].

До виразів, що використовуються в сучасній англійській мові та біблійне походження яких твердо встановлено, належать:

Adam's apple – «адамове яблуко»;

Apple of discord - "яблуко розбрату";

The apple of Sodom – «красивий, але гнилий плід, що щось дає задоволення, але приносять лише гірке розчарування»;

The apple of one's eye - "зіниця ока".

Деякі фразеологічні одиниці сягають біблійного сюжету. Так біблійні образи і поняття ми знаходимо в такому фразеологізмі-фітонімі, як *forbidden fruit* – заборонений плід. Крім фразеологізмів, взятих з Біблії, в англійській мові, через фразеологічні одиниці виражаються розумові здібності людини:

As green as grass - дуже не досвідчений, незнає життя;

Pull up trees - багато чого досягти, бути на багато здатним.

В українській мові теж виражається через такі фразеологізми:

Заблукати в трьох соснах - не знатися на найпростішому;

(розбирається, розуміє, тямить і т.д.) як *свиня в апельсинах* - анітрохи, зовсім не розуміється;

Простіше пареної ріпи – дуже просто, легко;

Дивитись (дивитися) у корінь – вникати у істоту чогось;

Темний (дрімкий) ліс – повне нерозуміння, неясність.

Далі були знайдені фразеологізми, за допомогою яких виражається стан людини, чи це фізичний чи психологічний:

Видавлений лимон – людина, яка втратила фізичні сили (порівняють з вичавленим лимоном, тому що коли лимон вичавлюють, він набуває не важливого вигляду, не апетитного і т.д.), також і людина, яка вичерпала себе у фізичному сенсі, теж виглядає придушено);

Як осиний лист – дуже сильно тремтіти (частіше від страху) (Фразеологізм виник на основі спостережень за тремтячим на вітрі листям осики);

Теплична рослина - слабка, розпещена, розпещена людина (слабку і розпещену людину порівнюють з рослиною, що виростає в теплиці, тому що вона загинула б в іншому середовищі проживання, вона не пристосована до іншого місця існування);

Тихіше води, нижче трави - боязкий, сором'язливий, скромний; такий, що тримається, принижено, непомітно;

Обростати мохом – мати занедбаний, неохайний вигляд; морально опускається, дичати;

Гірше гіркої редьки - зовсім нестерпний, нестерпний;

Get beans – бути покараним, побитим;

In the flower of life – у кольорі років (російською мовою – на самому соку);

Between grass and hay – у юнацькому віці;

As like as two peas – як дві горошини (як дві краплі води або одного поля ягода(и));

As cool as a cucumber (холодний як огірок) – спокійний, як удав;

Bring back the roses to her cheeks – повернути рум'янець її щокам;

Full of beans – життєрадісний;

Have roses in one's cheeks – кров із молоком;

Be off one's onion – збожеволіти, з глузду з'їхати;

An itching palm - жадібність до грошей;

Hold one's potato – запасти терпінням.

Таким чином, можна сказати що, як в англійській, так і в українській мовах фразеологізмів з компонентами фітонімів існує достатня кількість. Деякі англійські фразеологічні одиниці схожі з українськими, деякі виражаються через інший фітонім. Проте переважно висловлювання, якими користуються англійці, українською мовою не використовуються.

РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Таким чином, за допомогою фразеологічних виразів, які схожі на образи в українській та англійській мовах, а також які не перекладаються дослівно, а сприймаються переосмислено, посилюється розуміння мови. Вивчення фразеології становить необхідну ланку у засвоєнні мови та підвищення культури мови. Правильне та доречне використання образної мови надає їй неповторної своєрідності, виразності та влучності. Такі вислови завдають чимало турбот тим, хто вивчає ці мови.

3.1 Специфіка адаптації фразеологізмів українською мовою

Англіїці не сприймають слова фітоніми в буквальному значенні, кожне з них несе у себе свій індивідуальний сенс чи значення. Наприклад, Біблія є найголовнішим літературним джерелом фразеологічних одиниць. Цей видатний твір збагатив фразеологізмами не лише англійську мову, а й багато інших мов світу. Про колосальний вплив, який надали англійською переклади Біблії, говорилося і писалося багато. Число біблійних оборотів і виразів, що увійшли в англійську мову, настільки велике, що зібрати та перерахувати їх було б дуже нелегким завданням. До виразів, що використовуються в сучасній англійській мові, біблійне походження яких твердо встановлено, належать:

- *Apple of discord* – яблуко розбрату
- *The apple of Sodom* – гарний, але гнилий плід; що-небудь обіцяє задоволення, але які приносять лише гірке розчарування
- *Forbidden fruit* – заборонений плід

Фразеологічні одиниці, до складу яких входять біблеїзми такого виду існують у мовах усіх країн, історія яких тією чи іншою мірою пов'язана з християнством. Однак жодна інша мова не зазнала такого помітного впливу Біблії, як англійська. Протягом століть Біблія була найбільш читаною та

цитованою в Англії книгою. Не лише окремі слова, а й цілі ідіоматичні вислови увійшли до англійської з її сторінок. До цього часу вивчення Біблії є обов'язковим у школах Англії. Щороку з'являються нові видання Писання, призначені для різних соціальних груп і верств населення, розраховані на людей різного віку. Результатом цього є широке проникнення в мову та часте вживання біблійних виразів. Посилання до біблійного тексту - дуже поширене явище в англійській літературі.

3.2 Перекладацькі процедури для адаптації фразеологізмів з елементом-фітонімом

Мною були виявлені фразеологізми-фітоніми, за допомогою яких передається вартість чогось або кількість грошових коштів, але виявилось, що і в англійській, і в українській їх усього кілька:

Дешевше грибів (пареної ріпи) – дуже дешево, за дуже низькою ціною;

Not worth a bean (не коштуватиме і боба) – гроша ламаного не коштуватиме;

Small potatoes – невелика сума грошей.

Рослини, які символізують людські якості, українською та англійською мовами мають багато спільного, але є й відмінності. Подібність пояснюється загальними джерелами, саме – Біблією, а відмінності – особливостями життя кожного народу.

Виявила фразеологічні одиниці, які показують соціальний статус людини, їх виявилось дуже мало:

Flourish like a bay tree – процвітати, успішно розвиватись;

Come up roses - скластися дуже успішно;

З'їсти гриб – не досягти бажаного.

Також я виявила фразеологізми з компонентами фітонімів, що вживаються найбільше, з такими фітонімами як *apple, bean, grass*:

Apple	Bean	Grass
<i>Adam's apple</i> – <i>адамове яблуко</i> ;	<i>Were bean has its black</i> – <i>немає боба</i>	<i>At grass</i> – <i>на землі</i> ;
<i>Apple of discord</i> - <i>яблуко розбрату</i> ;	<i>без цятки = у кожного</i> <i>свої</i>	<i>Between grass and hay</i> – <i>у юнацькому віці</i> ;
<i>The apple of Sodom</i> – <i>гарний, але гнилий плід</i> ;	<i>недоліки</i> ;	<i>The grass is (always) greener on the other side of the fence</i> –
<i>For sour apples</i> – <i>зовсім; зовсім</i> ;	<i>Get beans</i> – <i>бути покараним</i> ;	<i>добре там, де нас немає</i> ;
<i>An apple a day keeps the doctor away</i> – <i>хто яблуко щодня з'їдає, той лікар не буває</i> ;	<i>завдасть біль будь-кому, хворіти</i> ;	<i>As green as grass</i> –
<i>The apple of one's eye</i> – <i>зіниця ока</i> ;	<i>Spill the beans</i> – <i>проговоритися</i> ;	<i>зелений як трава</i> ;
<i>The rotten apple injures its neighbours</i> – <i>одне гниле яблуко псує решту = паршива вівця все стадо псує</i> .	<i>Full of bens</i> – <i>сповнений життя, енергії</i> .	<i>Grass does not grow under one's feet</i> – <i>не втрачає часу задарма</i> .

Виходячи з даної таблиці, можна сказати, що це найуживаніші фітоніми в англійській мові. Крім того, деякі фітоніми англійської мови у значенні збігаються з українськими, особливо частий збіг можна помітити зі словом *apple*. Інші повторюються мало і майже немає подібності з українською. Є такі стійкі висловлювання, як в англійській, так і в українській мовах, які не мають яскравої експресії та емоційної маркування, тобто вони нейтральні, я не змогла їх віднести до жодної з представлених груп, наприклад:

Що по стіні горox - нічого не діє на будь-кого;

Обробляти (розробити) під горіх – 1) сильно лаяти; суворо засуджувати,

2) робити щось ґрунтовно, добре;

Тягати каштани з вогню - робити якусь важке справа, результатами якого скористається інший;

Блазень гороховий; опудало горохове – 1) смішно, старомодно чи некрасиво;

2) порожній балагур, посміховисько;

No flowers – жодних співчуттів;

As welcome as (the) flowers in May – довгоочікуваний, бажаний;

Hand somebody a lemon – надути, обдурити будь-кого;

A hot potato - неприємне питання;

Gather life's roses – зривати квіти насолоди;

A rose between two thorns – (красива) жінка, що сидить між двома чоловіками;

Under the rose - по секрету, тишком-нишком;

The tree of life – дерево життя;

Up a tree - у безвихідному положенні;

The flowers of speech – квітчасті фрази, квіти красномовства;

Say it with flowers! - "Висловлюйте свої почуття квітами";

A sweet potato - солодко-звучить жарт;

Not all roses – усипаний не лише трояндами, тобто не все легко чи приємно;

Family tree – родовід дерево;

The tree of knowledge – дерево пізнання (добра та зла);

Bear (carry off або take) the palm – здобути пальму першості, здобути перемогу.

3.3 Перекладознавчий і статистичний аналіз процесу адаптації фразеологізмів

Вивчення фразеологізмів багато в чому допомагає зрозуміти культуру та побут народів, освоїти іноземну мову. На прикладі розглянутих одиниць можна чітко уявити, наскільки різноманітні та виразні фразеологізми сучасної англійської та української мов, наскільки вони схожі та різні між собою. На відміну від тих фразеологізмів, які набули міжмовної еквівалентності внаслідок запозичень, подібність фразеологізмів у образному та стилістичному забарвленні обумовлено простим збігом. Загальні та відмінні властивості образних засобів рідної та англійської мов допомогли мені побачити єдність та своєрідність мовних одиниць, адже співвідношення цих образів – дуже цікавий феномен у мовознавстві.

Отже, мною було проаналізовано 53 англійські фразеологізми з компонентами фітонімів, і лише 23 українських. Я виділили кілька груп фразеологічних одиниць: біблеїзми, ФЗ, що характеризують розумові здібності людини, ФЗ, які виражають фізичний та психологічний стан людини, ФЗ, за допомогою яких передається вартість чогось або кількість грошових коштів, фразеологізми з найчастішим вживанням фітонімів, соціальний статус людини та нейтральні стійкі висловлювання. Можна дійти невтішного висновку, що в українській мові фразеологізми з компонентами фітонімів зустрічаються і використовуються значно рідше, ніж у англійській. Як я побачила, часто зустрічаються англійські ФЗ з такими фітонімами як *apple*, *bean*, *grass* - це рослини, що найбільш уживаються.

У цьому дослідженні використовувався лише невеликий пласт фразеологізмів-фітонімів англійської та української мов, але судячи з проведеної роботи, стало зрозуміло, що англійська мова більш насичена і багата на стійкі висловлювання, ніж українська.

ВИСНОВКИ

Фразеологічний фонд англійської та української мов настільки великий, що його дослідження не вмістилося б у рамки даної роботи. Тим не менш, на прикладі розглянутих фразеологізмів можна чітко уявити, наскільки різноманітні за своєю семантикою та виразністю фразеологізми сучасних мов. Завдяки літературним творам письменників та поетів, як самої Великобританії, так і України, англійська й українська мови нині налічують дуже багато фразеологізмів. Однак, не слід забувати і про те, що з історії та культури різних країн світу в мови також надійшло безліч фразеологізмів. На жаль, у сучасній англійській мові не спостерігається використання виразів, взятих із літератури країн Азії. Широкого поширення набули лише фразеологізми, запозичені з літератури країн, так чи інакше, територіально наближених до Великобританії. Слід зазначити, що особливо велике в англійській мові число біблеїзмів, які збігаються з українськими, це, можливо, говорить про релігійність обох країн. Важливим фактом є і те, що неанглійські літературні запозичення, представлені у цій роботі, є повними кальками тієї чи іншої мови. У сучасній англійській ці фразеологізми не вживаються в іншомовній формі. Тому ми можемо говорити тут про процес асиміляції фразеологізмів, запозичених з художньої літератури різних країн.

У роботі використовується вираз "збагатити фразеологізмами". Треба сказати, що це не просто безглуздий вираз, адже фразеологія – це скарбниця мови, і фразеологізми у мові є багатством. Фразеологізми не тільки відображають культуру та побут тієї чи іншої мови, а й допомагають зробити промову найбільш виразною та емоційною. Фразеологія – надзвичайно складне явище, вивчення якого потребує свого методу дослідження, а також використання даних інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, історії, філософії, логіки та країнознавства. Думки лінгвістів щодо низки проблем фразеології розходяться, і це цілком природно. Тим не менш, важливим завданням лінгвістів, що працюють у галузі

фразеології, є об'єднання зусиль та знаходження точок дотику на користь як теорії фразеології, так і практики викладання іноземних мов.

Я дійшла висновку, що фразеологія – одна з найцінніших спадків будь-якого народу. У фразеології відбивається і передається спосіб життя і спосіб мислення, притаманний конкретному суспільству. Саме фразеологія є безцінними ключами до розуміння культури певного народу. Традиції та звичаї, асоціативність, особливості образності мислення та історія народу вважаються негласними основоположниками виникнення фразеологізмів у мові та враховуються при перекладі фразеологічних одиниць українською мовою.

Отже, англійська мова з погляду наявності у його широкій системі фразеологізмів і фразеологічних оборотів є, мабуть, однією з найбагатших. Фразеологізми займають величезний пласт у структурі обох мов. Багато з них застарівають, але на зміну їм невпинно приходять нові, живі, яскраві та дотепні. Отже, можна з упевненістю сказати про те, що фразеологічна система англійської та української мов з кожним днем розвиватиметься, набуватиме нових обрисів, збагачуватиметься сама і збагачуватиме внутрішній світ кожного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авксентьев Л.Г. Фразеологічна одиниця як предмет фразеології та її основні ознаки. *Мовознавство*. – 1979. №5. С. 13–17.
2. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова. Фразеологія: [посібн.] Харків: Вища школа, 1983. 137 с.
3. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник: Близько 30000 фразеологічних виразів. 2-е вид., випр. К.: Знання, 2005. 1056 с.
4. Антрушина Г.Б., Афанас'єва О.В. Лексикологія англійського мови. М.: Высш. образование, 1988. 288с.
5. Арнольд И. В. Лексикологія сучасного англійського мови. М., 1986. 295 с.
6. Баран Я. А., Білоус О. М., Зимомря І. М. Фразеологія: знакові величини: навч. посіб. для студентів факультетів іноземних мов. Вінниця: Нова Книга, 2008. 256 с.
7. Зацний Ю.А. Сучасний англійськомовний світ і збагачення словникового складу. Л.: ПАІС, 2007. 228 с.
8. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. К., 1983. 174 с.
9. Їжакевич Г.П. Стилїстична класифікація фразеологізмів. Українська мова та література в школі. 1971. №10. С. 21
10. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу. К., 1982. 165 с.
11. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підруч. для студ. філол. спец. вищих закладів освіти .К.: Вид. центр “Академія”, 1999. 288 с.
12. Мірам Г. Е. Основи перекладу. К.: Ельга Ніка-Центр, 2003. 240с.
13. Свешнікова О.В. Особливості перекладу фразеологічних одиниць англійської мови на українську. Прикладна лінгвістика 2014: проблеми та рішення К.:2014 С. 19.

14. Селіванова О.О Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): монографія. Черкаси : Брама, 2004. 276 с.
15. Ужченко В. Д. Народження і життя фразеологізму. К.: Рад. школа, 1988. 144 с.
16. H. Burger *Phraseology: An international handbook of contemporary research*. Germany: Braunschweig, 2007. 1183 p.
17. Ch. Fernando *On Idiom: Critical Views And Perspectives* : [Exeter Linguistic Studies, 5 / Fernando Ch. Flavell R]. Exeter : University of Exeter, 1981. P. 18–48
18. S. Granger *Phraseology: an interdisciplinary perspective* / Sylviane Granger, Fanny Meunier. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2008. 422 p.
19. Moon R. *Fixed expressions and idioms in English: a corpus-based approach* : [Oxford studies in lexicography, and lexicology / Rosamund Moon]. Oxford : Clarendon Press, 1998. 340 p.
20. *New Longman Pocket Idioms Dictionary*. Harlow: Pearson Education Limited, 2003. 296 p.
21. *Oxford Idioms Dictionary for Learners of English*. Oxford: Oxford University Press, 2003. 465 p.